

Memo

Aan Garmt Arbouw, Tommy Bolleboom, Ron Nap, Corné Nijburg,
Jacques Kimman, Jaap Verhoeff, Richard Luigjes
Van Hanneke Puts, Jurgen van der Heijden
Datum 18 januari 2018
Betreft Plan 2018 master classes meervoudig investeren

Inleiding

Met zeven master classes achter de rug in twee jaar tijd slaan we met het nu volgende plan voor 2018 een nieuwe weg in, maar met behoud van continuïteit. Het onderwerp blijft gelijk, financiering van meervoudige investeringen. Nieuw zijn thema's waaraan we nu toekomen door de ontwikkeling die we hebben doorgemaakt, en nieuw is het werken met regio's. Nieuw is ook het op armslengte plaatsen van het investeringsfonds, omdat dit een eigen leven gaat leiden. Tegelijk met dit plan voor de master classes in 2018 verschijnt een plan voor het investeringsfonds in 2018. Wel willen we van dit fonds leren tijdens de master classes en daaraan kennis leveren. Hierna volgt het plan voor drie nationale en drie regionale master classes. Ook voorziet het plan in spin-off, onder meer in de vorm van presentaties tijdens congressen. We beginnen met het op een rijtje zetten van de uitgangspunten van de master classes. We eindigen met een begroting die duidelijk maakt welke financiële bijdrage we vragen van ieder van de sponsors.

Doel van deze notitie

In deze notitie doen we een voorstel voor de nieuwe programmering voor 2018 met drie nationale en drie regionale masterclasses, met als onderwerp de financiering van meervoudige projecten en investeringen. Deze notitie is op 16 januari met UP, DPRA, RVO en SVn besproken en verrijkt. In deze definitieve versie is alle ontvangen feedback verwerkt. De volgende stap is om inhoudelijk en financieel akkoord te krijgen op dit plan vanuit de vier opdrachtgevende organisaties en achterbannen.

Uitgangspunten

Eind 2017 hebben TNO en AT Osborne bij UP, RVO, DPRA en SVn opgehaald waar de nieuwe serie masterclasses aan moet voldoen:

- We moeten blijven peilen of er leven zit in de masterclasses met kans op nieuw leven. Houdt dat op, dan is het tijd voor iets anders, en laatste trimester 2018 is een moment om dat te bezien.
- Tijdens de masterclasses staan bodem/ondergrond, water, energie en klimaat als inhoudelijke thema's centraal, en het meekoppelen tussen deze vier waarden.
 - Enige verbreding buiten bodem/ondergrond, water, energie en klimaat is interessant.
- Deze inhoud wordt bestudeerd met aandacht voor zeker drie zaken: integraal werken – nieuwe financieringsvormen – implementatieprocessen, doorwerking.
 - Met het oog op doorwerking, implementatie en olievlekwerking, dragen de masterclasses bij aan awareness, kennisoverdracht en kennisontwikkeling, die landt op veel plekken.
- Belangrijk blijft om terug te grijpen op de onderwerpen die tijdens de eerste zeven master classes zijn behandeld.

- Enerzijds kunnen de behandelde onderwerpen en ontdekte inzichten onder een nog bredere groep professionals en bij voorkeur in regionale netwerken gedeeld (en daarmee verrijkt) worden; anderzijds vragen sommige onderwerpen om verdere verrijking en verdieping.
- De masterclasses mogen meer bekendheid krijgen, en het eigenaarschap mag breder, door:
 - Slim aan te sluiten bij regionale projecten die al lopen.
 - Ambassadeurs te vinden die samen met ons de masterclasses gaan promoten en organiseren en laten doorwerken.
 - ‘Implementatie-champions’ aan de nieuwe serie masterclasses te binden die samen met ons de stap naar verandering/implementatie op de werkvloer kunnen vormgeven.
- Over en weer leren tussen de master classes en het traject rond het investeringsfonds.
 - Inhoudelijk zijn beide trajecten met elkaar verbonden, ze voeden elkaar en leren van elkaar.
 - Binnen de masterclasses graag inbreng van SVn, vanuit haar gewortelde financiële netwerk bij gemeenten en waterschappen, door actief partijen te ondersteunen bij het zoeken naar businessmodellen, meekoppelen etc. en of een fonds ze daarbij eventueel kan helpen.
 - Bij de verdere ontwikkeling van een investeringsfonds voor meervoudige projecten (het 2^e spoor voor 2018) is inbreng van resultaten, inzichten en discussies uit de masterclasses gewenst en waardevol, met name ten behoeve van een goede inbedding van het beoogde fonds in de huidige praktijk.

Synergie tussen opgaven UP, DPRA, RVO en SVn

Tussenevaluaties van de programma’s van UP en DPRA laten zien dat de financiering van bodem en ondergrond projecten en klimaatadaptatie maatregelen een grote uitdaging blijft. Ook de praktijkprojecten, waar RVO bij betrokken is, laten zien dat het vinden van oplossingen voor de energietransitie vooral werkt als ook andere opgaven en ontwikkelingen worden meegekoppeld; ook dan is het rondkrijgen van de financiering een grote uitdaging. Tenslotte krijgt SVn van haar aandeelhouders steeds nadrukkelijker de vraag om te investeren in maatschappelijk verantwoorde projecten, ook als die projecten complexer van aard zijn. In de zoektocht naar financieringsconstructies die bijdragen aan de realisatie van duurzame toekomstbestendige oplossingen voor een aantal grote maatschappelijke opgaven vinden UP, DPRA, RVO en SVn elkaar.

Samen een nieuw programma opzetten voor 2018 met nieuwe masterclasses moet versnelling en verdieping brengen in deze zoektocht. Door samen op te trekken wordt van elkaar geleerd, er ontstaat meer inzicht in welke praktijkervaringen er al zijn en wat werkt of minder goed. Zo creëren we een platform om vanuit verschillende achtergronden, perspectieven, rollen en verantwoordelijkheden een innovatief vraagstuk – meervoudige financiering - verder te brengen. Niet alleen door over dit onderwerp na te denken, maar vooral ook om de ontwikkelde concepten en ontdekte inzichten in en met de praktijk verder te brengen. Het streven is om via kennisdeling, kennisontwikkeling en kennisverdieping ook aan praktijkvernieuwing bij te dragen.

Programma 2018: combinatie nationale en regionale masterclasses

We stellen voor in 2018 zes bijeenkomsten te programmeren, waarvan drie nationale masterclasses zoals we in 2016/2017 hebben gehouden, en drie andersoortige regionale bijeenkomsten: kleinschaliger workshops rondom concrete regionale opgaven en dilemma’s. Te samen moeten zij de bovenstaande uitgangspunten kunnen realiseren. De dynamiek binnen de netwerken van UP, DPRA en RVO, alsmede de getoonde interesse van nieuwe netwerkpartners in samenwerking en concrete verzoeken om masterclasses op maat vorm te geven, hebben geleid tot het volgende voorstel voor de programmering in 2018:

Nationaal

1. Moderne (her)verdeling, voorjaar 2018

Toepassing van lessen uit het programma Duurzaam Door van RVO

2. Eerst de materie, dan de governance, zomer 2018
Masterclass tijdens het 'We Make the City' congres van 22-24 juni in Pakhuis de Zwijger
3. Waarde van de ondergrond, najaar 2018
Masterclass in samenwerking met COB, het project Waarde van de Ondergrond

Regionaal

4. Veenweidegebied, Leeuwarden
In samenwerking met Ingrid Roos van het Ministerie van IenW
5. Natuur, Landbouw en de Energietransitie, Noord-Brabant.
In samenwerking met de BOM, provincie Noord-Brabant en Waterschap de Dommel.
6. De Noordzee
In samenwerking met het MVI North Sea Energy Lab

De reacties van UP (Corné Nijburg, Ron Nap), DPRA (Tommy Bolleboom, Garnt Arbouw), SVn (Richard Luigjes) en RVO (Jacques Kimman) op deze programmering zijn positief. Belangrijk voor deze vier opdrachtgevende partijen is dat elke masterclass een inhoudelijke link legt naar het natuurlijk systeem, bodem, ondergrond, klimaatadaptatie en energie. De mogelijkheid om een regionale sessie te organiseren in samenwerking met het MVI North Sea Energy Lab vraagt nog aandacht ten behoeve van aansluiting bij de programma's en opgaven van met name UP, DPRA en RVO. Belangrijk is vooral om inzichtelijk te maken welke lessen en inzichten er opgedaan kunnen worden door de opdrachtgevende organisaties en hun achterbannen. Denkbaar is ook nog dat de regionale bijeenkomst over de Noordzee wordt vervangen door een andere inhoudelijk onderwerp.

Onderstaand een toelichting bij de voorgestelde 6 bijeenkomsten voor 2018.

Drie nationale master classes

1. *Moderne (her)verdeling, voorjaar 2018*
Toepassing van lessen uit het programma Duurzaam Door van RVO

Er is een verschil tussen bijvoorbeeld water opvangen aan de ene kant en aan de andere kant water in te zetten voor én bodemkwaliteit, natuur en klimaatadaptatie, en tegelijk wateropvang mee te koppelen. Dit verschil is onder meer financieel, omdat kosten worden gedeeld en voor hetzelfde of minder geld meer resultaat wordt bereikt. Het is belangrijk dit financiële verschil te kennen, omdat het mensen kan overhalen om die meervoudigheid te willen (co-)financieren. Bij het in beeld brengen van de kostenvoordelen en meeropbrengsten zit nog een gat in de berekening: de kosten voor centrale instanties die eerst geld innemen om het later te herverdelen over doelen als water, bodemkwaliteit, natuur en klimaatadaptatie. Die kosten en de besparing daarop berekenen is van belang, omdat het om veel geld gaat, maar wat is precies deze herverdeling?

Bij alles wat zij doen verdelen mensen middelen over doelen. Dit brengt voordelen aan maatschappelijke belangen, zoals water, bodem, energie en klimaat, maar ook nadelen. De voor- en nadelen zijn vaak onrechtvaardig verdeeld, vandaar dat middelen worden ingezet om dit recht te trekken. Deze herverdeling vindt vooral plaats door centrale instanties: overheid, verzekeraars, vakbonden en werkgeversverenigingen, de rechter. Dat is duur, maar er is een alternatief met financiële voordelen: in plaats van dure programma's voor bijvoorbeeld aparte wateropvang, natuur en klimaatadaptatie worden oplossingen gevonden door mee te koppelen. Er zijn minder uitschieters in voor- en nadelen, en veel daarvan worden ter plekke verevend, waardoor minder noodzaak voor centrale herverdeling. Dat scheelt geld, waardoor meer overblijft om te verdelen.

Moderne (her)verdeling is binnen het programma Duurzaam Door van RVO een nieuwe interpretatie van meekoppelen en het werpt licht op financiële voordelen. Deze masterclass dient om dit gedachtengoed toe te passen op waarden als water, bodem, energie en klimaat. Het is een stap bedoeld om het gat te dichten in de berekening van de financiële voordelen van meekoppelen, maar ook om te discussiëren over het belang van herverdeling en de beste organisatie daarvan, centraal of integraal. Dit is een verdiepende stap, bedoeld om het gedachtengoed binnen de masterclasses verder vooruit te helpen. Door de koppeling met RVO wordt bovendien een nieuwe groep belangstellenden aangeboord, waarvan vele direct betrokken zijn bij de implementatie van projecten. Kennis aan hen doorgeven betekent goede doorwerking van ideeën uit de masterclasses.

2. Eerst de materie, dan de governance, zomer 2018

Masterclass tijdens het 'We Make the City' congres van 22-24 juni in Pakhuis de Zwijger

Governance is een black box, omdat nooit helemaal duidelijk is wat bestuurskundigen ermee bedoelen: sturing, bestuur, samenwerking? Al zeker twintig jaar daaraan sleutelen moet verbetering brengen in het werken als samenleving aan onder meer water, energie, bodem, gezondheid, groen, voedsel, oftewel thema's die vormend zijn voor onze samenleving en leefkwaliteit. Wat als we eens de volgorde tussen governance en de materie van deze maatschappelijke thema's omdraaien? Dus niet proberen om nóg beter en slimmer te sturen, besturen en samenwerken, maar eens kijken wat de thema's ons brengen? Dan komt direct een groot pijnpunt boven te liggen, waaraan twintig jaar governance-studies niets heeft weten te veranderen: governance is sectoraal en de verschillende thema's kun je slim combineren, oftewel meekoppelen. Zo kan de bodem dienen voor energie, publiek groen voor gezondheid, en water voor voedsel.

Ook kan water dienen voor energie, bodem voor gezondheid, en publiek groen voor voedsel. Door de thema's en het meekoppelen als uitgangspunt te nemen, kan het idee van governance opengebroken worden, en wordt misschien wel duidelijk wat het eigenlijk zou moeten zijn: benutting van de kracht die er ligt tussen water, energie, bodem, voedsel en al die andere thema's die vormend zijn in de samenleving. Laten zien hoe je die kracht los maakt door mee te koppelen en wat dit betekent voor governance, is het doel van de masterclass. Dit geeft bestuurders en anderen veel meer mogelijkheden om integraal te werken, dan het eindeloze gesleutel aan hun samenwerking en dialoog. Stelling is dat dit gesleutel de implementatie van projecten steeds op afstand houdt, terwijl het direct werken aan meervoudige en integrale oplossingen die afstand verkleint.

Met Pakhuis de Zwijger is contact gelegd om deze masterclass te organiseren als onderdeel van het (inter)nationale evenement 'We Make the City'. Idee is om de masterclass 's middags te houden voor een Nederlandstalig publiek, en 's avonds in het Engels te herhalen. Door het grote bereik van Pakhuis de Zwijger onder een geïnformeerd en geëngageerd publiek kunnen we de kennis uit de masterclasses verspreiden én verrijken.

3. Waarde van de ondergrond, najaar 2018

Masterclass in samenwerking met COB, het project Waarde van de Ondergrond

Naar aanleiding van onze sessie tijdens Bodembreed eind 2017 zijn we met COB in gesprek geraakt over kruisbestuiving tussen het traject van de masterclasses en het COB-project Waarde van de Ondergrond. Met dit project wil COB aan de hand van 10-20 cases leren van de meerwaarde van ondergronds bouwen: wat is deze meerwaarde vanuit oogpunt van besluitvormingsproces, en ex post effecten na realisatie, zijn er bijvoorbeeld batenoverschrijdingen? Die laatste vraag is interessant omdat daaruit blijkt of een investeringen meer baten heeft opgeleverd dan waarmee rekening werd gehouden ten tijde van de investeringsbeslissing. Nader overleg met COB moet nog uitwijzen wat precies het tijdstip en de invulling wordt van deze masterclass, of dat er misschien een andere samenwerking tot stand komt; zie de paragraaf Spin-offs voor meerdere opties. In elk geval is er binnen COB veel belangstelling voor onze meervoudige benadering van financiën, dus die zal tot zijn recht moeten komen. Samenwerking met COB brengt een groot aantal nieuwe en deskundige belangstellenden binnen bereik. Velen daarvan komen uit de praktijk en kunnen bijdragen aan doorwerking en implementatie van het gedachtengoed achter de master classes.

Onze inschatting is dat de uitkomsten van het COB-project Waarde van de ondergrond het denken in toekomstwaarden verder kunnen brengen en argumenten kan bieden om te investeren in meervoudige projecten. In een gezamenlijke masterclass willen we verder ontdekken hoe beide sporen elkaar kunnen versterken en bij kunnen dragen aan de ambities van de werkprogramma's van UP, DPRA en RVO.

Drie regionale masterclasses

Op basis van getoonde interesse uit ons huidige netwerk van deelnemers aan de masterclasses tot nu toe hebben wij zicht op drie regionale bijeenkomsten als onderdeel van de nieuwe programmering in 2018:

1. *Veenweidegebied, Leeuwarden*

Ingrid Roos (Min. I&W), actief deelnemer aan de masterclasses, is met Maarten Hajer betrokken bij een activiteit in het kader van Leeuwarden Culturele hoofdstad van Europa. Zo bereiden zij een ontwerpatelier voor over het veenweidegebied; het onderwerp van onze masterclasses financiering van meervoudige projecten en investeringen zou een mooie aanvulling zijn op de agenda voor dit ontwerpatelier. Ingrid Roos is in overleg met Maarten Hajer om het ontwerpatelier – beoogde planning in april 2018 - in samenwerking met ons vorm te geven. Mocht het niet lukken om aan te sluiten bij het reeds geplande ontwerpatelier, dan acht Ingrid Roos het ook waardevol om een separate masterclass over de financiering van meervoudige projecten en investeringen te organiseren, los van het ontwerpatelier.

2. *Natuur, Landbouw en de Energietransitie, Noord-Brabant*

N.a.v. de sessie tijdens BodemBreed in november 2017 zijn we in gesprek geraakt met diverse partijen die actief zijn in Noord-Brabant:

1. Half december hebben we gesproken met Linda van Hilten, BOM. Wij hebben haar ter overweging gegeven om met ons een regionale bijeenkomst te organiseren. Na overleg met haar collega's heeft ze laten weten het heel interessant te vinden om mee te doen met een masterclass in/voor Noord-Brabant. Belangrijk voor de BOM is dan dat het inhoudelijke onderwerp van de masterclass naast Natuur en Landbouw ook Energie meeneemt. Vanwege de doelstelling van het Energiefonds Brabant zal een bijdrage vanuit de BOM aan een concreet project altijd gericht zijn op duurzame energie. Linda van Hilten ziet een mooie link tussen water en energie. Duurzaam landschapsbeheer zou daar weer goed aan te koppelen zijn. De rol van de BOM blijft dan wel de energiecomponent. BOM verwacht dat het denkbaar is dat zij de energiecomponent (deels) financieren en andere partners de andere onderdelen. Het totaal zou er dan een betere business case van moeten maken, dan wanneer het slechts op één discipline wordt aangevlogen. Als je kijkt in de relatie met landbouw en natuurbeheer versus energie, is de discussie actueel of je ergens nou een zonne-energiepark bouwt op landbouwgrond, of deze als landbouwgrond beschikbaar houdt, dan wel een combinatie. Slimme combinaties kunnen hier ook weer de business cases versterken.
2. Een In januari 2018 staat een gesprek gepland met Peter Ramakers van Provincie Noord Brabant, Annelies Balkema van Waterschap de Dommel en Rachelle Verburg en Marja Menke van Arcadis (Arcadis hield een presentatie tijdens onze sessie bij BodemBreed). Onderwerp in dit gesprek is vitale bodems. Ook uit dit gesprek zou een voorstel voor een regionale masterclass kunnen komen. Meest interessant lijkt om een combinatie te maken tussen BOM, Provincie Noord Brabant, Waterschap de Dommel en de opgaven waar deze partijen voor staan.

3. *De Noordzee*

Op de Noordzee speelt een aanzienlijke en interessante reeks belangen: windenergie, getijdenenergie, conversie en opslag van energie, visserij, zand en andere grondstoffen, waterkering, klimaatadaptatie, olie & gas, hergebruik en sloop olie- en gasplatforms, natuur (biodiversiteit), landschap, cultuur, landbouw op zee (voedsel, biomassa), scheepvaart, recreatie, kabels, defensie. Al deze belangen staan nog grotendeels los van elkaar, maar dat is niet langer houdbaar. Tot deze conclusie komt het MVI North Sea Energy Lab www.northseaenergylab.nl. Dat wil ervoor zorgen dat alle lichten op groen blijven staan rond de ontwikkeling van de Noordzee tot duurzame energiebron. Daartoe richt het lab zich op de maatschappelijke innovaties die hiervoor nodig zijn, waaronder het meekoppelen van belangen.

Het MVI-Lab heeft afgelopen jaar een paar behartenswaardige studies opgeleverd over meekoppelen op de Noordzee. Het bijzondere feit dat het meekoppelen eigenlijk nog moet beginnen hier geeft de unieke kans om tijdens deze workshop helemaal terug te gaan naar de basis van het meekoppelen. Dat kan een zeer boeiende

workshop opleveren voor de deelnemers, maar tegelijk kan kennis worden overgedragen vanuit de masterclasses. Doel van het MVI-Lab is om zoveel mogelijk belanghebbenden te betrekken om te komen tot gedeeld eigenaarschap en een Noordzee energie ontwikkeling waar iedereen achter staat. Kunnen ideeën uit de master classes daaraan bijdragen?

MVI-Energie, [Maatschappelijk Verantwoord Innoveren-Energie](#), is een programma van de Topsector Energie. Het MVI-E-Lab wordt door dit programma mogelijk gemaakt. Wij hebben gesproken Martine Verweij die het LAB trekt. Zij voelt er voor als wij een workshop gaan houden over meervoudige projecten op de Noordzee, en we willen dit idee verder met haar uitwerken. We zien deze workshop als een ontmoeting tussen mensen die we kennen via de master classes en mensen die zich afgelopen jaar hebben verzameld rond het MVI-Lab. Dit geeft ons de kans om bij een nieuwe groep mensen belangstelling te wekken voor het gedachtengoed van de master classes.

Andere opties voor regionale bijeenkomsten

De opdrachtgevende partijen noemden in ons gesprek op 27 november 2017 een aantal lopende trajecten en initiatieven die we kunnen benutten om regionale masterclasses te organiseren, en de regionale netwerken nog nauwer te betrekken bij de masterclasses en het onderwerp 'financiering van meervoudige projecten en investeringen'. Bijvoorbeeld de regioprojecten onder het Kennisprogramma Bodem en Ondergrond van UP/STRONG en de Werkgroep Bodem (WEB) van VNG, waarin gemeentelijke bodem- en ondergrondprofessionals de uitdagingen op gebied bodem en ondergrond bespreken en het gemeentelijk perspectief daarop. Garnt Arbouw benadrukt in het gesprek van 16 januari jl. dat de link naar klimaatadaptatie en de stad zichtbaar aanwezig moet zijn in de programmering van de masterclasses, ten behoeve van draagvlak en herkenning van de masterclasses binnen DPRA. De herontwikkeling van de Binckhorst in Den Haag wordt als mogelijk alternatief onder genoemd. Bijvoorbeeld in de plaats van de sessie over de Noordzee.

Wij zien voor ons dat we voor de verdere uitwerking en vormgeving van drie regionale bijeenkomsten over de financiering van meervoudige projecten en investeringen in ieder geval een bijeenkomst plannen met de leden van de Werkgroep Bodem. Naast bovenstaande opties voor drie nieuwe regionale bijeenkomsten in 2018, komen uit die bespreking mogelijk nog andere voorstellen die we kunnen meenemen in de definitieve programmering voor de regionale bijeenkomsten. Eventueel kunnen we ook via Jos van Wersch en/of Leo Hamerlinck polsen of vanuit een van de regioprojecten behoefte zou zijn aan een regionale masterclass over het financieren van meervoudige projecten en investeringen.

Spin-offs: Verzoeken voor samenwerking vanuit het netwerk rond de masterclasses

In de laatste maanden van 2017 hebben we veel verzoeken voor samenwerking, lezingen en masterclasses op maat gekregen via deelnemers aan de masterclasses tot nu toe. Deze spin-offs laten zien waar het gedachtengoed uit de masterclass doorwerkt in andere netwerken en initiatieven en door wie de meerwaarde van het ontwikkelde gedachtengoed nu al wordt omarmd. Omdat dit mooie resultaten van onze inspanningen en investeringen in dit traject tot nu toe zijn, vinden we het waardevol deze spin-offs te noemen in dit plan voor een nieuwe serie in 2018. Bovendien kunnen alle spin-offs bijdragen leveren aan het realiseren van de genoemde uitgangspunten voor het programma van 2018. De spin-offs zijn een uiting van doorwerking en olie-plekwerking, voortkomend uit de masterclasses tot nu toe.

De financiering voor de uitvoering en bijdrage aan onderstaande spin-offs valt buiten de begroting van dit plan van aanpak voor de nieuwe serie masterclasses in 2018. We beschouwen de spin-offs als parallelle trajecten, waar de masterclasses weliswaar van kunnen profiteren, maar met eigen financiering, opgebracht door de vragende partijen. Het volgende dient zich nu aan:

- Samenwerking met COB, Centrum Ondergronds Bouwen.

- Op 23 januari zitten we in het panel tijdens het seminar 'Natural Capital Expedition: Built Environment' van de Vereniging Beleggers Duurzame Ontwikkeling.
- Op a.s. 25 januari geven wij een workshop over het gedachtengoed uit de masterclasses tijdens het Flexival, congres van het COB.
- Een gezamenlijke masterclass, nu opgenomen in de programmering voor 2018, zie boven.
 - Mogelijk onderwerp is 'de waarde van de ondergrond' (Gijsbert Schuur).
 - Mogelijk onderwerp is de aanpak van beheer en onderhoud van tunnels, grote opgave voor de komende jaren, als onderdeel van het tunnelprogramma (Karin de Haas).
- Bij voorkeur gecombineerd met een volgende platformbijeenkomst 'Meerwaarde en ondergrond', bijvoorbeeld in juni.
 - Alternatief is dat we een aparte masterclass organiseren op een ander tijdstip en dat we in juni alleen een presentatie houden tijdens deze platformbijeenkomst.
- Ter overweging is nog een artikel in COB-tijdschrift Onderbouwning.
- Afvalzorg; als vervolg op de masterclass afgelopen zomer met Afvalzorg zijn we in gesprek over twee vervolgarties rond het teruggeven van stortplaatsen aan de samenleving:
 - Opzetten van een netwerk van andere partijen die zich, net als Afvalzorg, bekommeren om dit maatschappelijke doel van het teruggeven van stortplaatsen aan de samenleving.
 - Stakeholderanalyse en ontwerp procesaanpak voor herontwikkeling stortplaats bij Lelystad.
- Bijdrage aan bijeenkomst van het KANS-netwerk, op 30 januari as.
 - KANS-netwerk, een 20 tal gemeenten, voornamelijk in stedelijk gebied, hebben gekozen voor het integraal en duurzaam inrichten van het beheer van het grondwater.
- Februari, bijdrage van Ron aan het COCOON project over herontwikkeling stortplaatsen: The accumulation of future values as the basis for multiple investments for redevelopment of non-sanitary landfill.
- Het MVI-Lab, zie boven, wil voor de zomer een reeks cursussen organiseren en heeft ons gevraagd daarbinnen een cursus te geven over meervoudigheid en meekoppelen.
- City Deal Klimaat Adaptatie: kennis delen rond master classes en investeringsfondsen met het oog op het werk van de mensen achter deze City Deal aan een nationaal klimaatfonds.
- Afspraak via Ron met Henri Schouten, directeur Stichting bodembeheer Nederland, n.a.v. onze workshop tijdens Bodembreed (en IBC).
- Horizon 2020, gem. Apeldoorn heeft haar interesse getoond om deel te nemen aan het project genaamd CIY LOOPS met een zogenaamde demonstration action; Reuse and multiple use of city water; drainage water, sewage water and remediation water in a Water-Chain approach. Daarin schuiven we het principe van future values as the basis for multiple investments als iets inventiefs naar voren.
- Resilience Engineering <http://resilienceshift.org>
 - Spin-off in 2017 was meedoen aan een prijsvraag van de organisatie Resilience Shift (niet gewonnen). Die ging over ontwerpprincipes, onderwerp van een van de master classes vorig jaar. Waarschijnlijk wordt die prijsvraag herhaald en we kunnen weer meedoen.
- Innovation Expo 2018; we kunnen overwegen hieraan mee te doen. Moeten we daarover wel op korte termijn contact opnemen met Dineke van der Burg (Rijkswaterstaat).
- Internationaal
 - Twee gerenommeerde internationale organisaties, 100 Resilient Cities en Future Earth, zijn bezig financiële werkgroepen op te starten. Contact in oktober met 100RC heeft opgeleverd dat onze kennisontwikkeling voorop loopt. We kunnen overwegen kennis uit te wisselen en een rol te zoeken binnen beide nieuwe werkgroepen.
- Het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) werkt aan een soort Helpdesk, een nieuw te vormen platform over klimaatbestendigheid en werkregio's, en kent vanuit het NAS reeds de klimaatadaptatiedialoog. Goed is om te bespreken hoe kennis over financiën, onder meer m.b.v. SVn, kan bijdragen aan deze plannen van DPRA, en hoe andersom kennis vanuit deze nieuwe structuren rond DPRA zijn weg kan vinden naar de master classes.
- Interesse vanuit het Deltafonds in het gedachtengoed van onze masterclass. Via Ingrid Roos (I&W) arrangeren we een gesprek.